

УДК 342.951 : 351.82

Тупчієнко Д. Л., здобувач кафедри
конституційного та адміністративного права
Національного авіаційного університету

Зміст та основні характеристики Закону США «Про протидію корупції у зовнішньоекономічній діяльності» в частині адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо використання службового становища

В даній статті розглядається актуальне питання яке полягає в тому, що зміст та основні характеристики Закону США «Про протидію корупції у зовнішньоекономічній діяльності» в частині адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо використання службового становища.

Ключові слова: корупція, зовнішньоекономічна діяльність, адміністративна діяльність, службове становище.

В данной статье рассматривается актуальный вопрос которое заключается в том, что содержание и основные характеристики Закона США «О противодействии коррупции во внешнеэкономической деятельности» в части административной ответственности за нарушение ограничений относительно использования служебного положения.

Ключевые слова: коррупция, внешнеэкономическая деятельность, административная деятельность, служебное положение.

This paper deals with a topical issue which is that the content and the main characteristics of the US “On Combating Corruption in foreign economic activity” in terms of administrative responsibility for violation of restrictions on the use of official position.

Keywords: corruption, foreign trade, administrative activities, employment status.

Актуальність теми. Історія прийняття законодавчого акта. Як свідчать результати розслідувань американської Комісії цінних паперів і бірж в середині 70-х років ХХ ст., понад 400 американських компаній допустили сплату сумнівних або незаконних платежів на суму більш ніж 300 млн доларів США іноземним державним чиновникам, політикам і політичним партіям. Зловживання починалися від хабарів іноземним посадовим особам, щоб забезпечити певні сприятливі дії іноземних урядів, і до так званих сприятливих платежів, які повинні були гарантувати виконання урядовцями певних службових обов'язків.

Наприклад, у справі американської аерокосмічної компанії «Локхід» її посадовими особами було дано низку хабарів з кінця 50-х до 70-х років ХХ ст. іноземним посадовцям, щоб вони схвалили продукцію їх компанії [1]. Ця справа викликала політичну кризу в Західній Німеччині, Італії, Нідерландах і Японії. У США справа ледь не призвела до банкрутства корпорації, яка боролася з наслідками комерційного провалу авіалайнера L-1011 TriStar.

Виклад основного матеріалу. Уряд США врятував «Локхід» у 1971 р., гарантувавши погашення 195 млн доларів банківських кредитів компанії. Урядове Управління гарантії надзвичайної позики, створене для контролю за програмою, розслідувало, чи «Локхід» порушила свої зобов'язання, не повідомивши правління про платежі іноземним

посадовим особам [2]. Наприкінці 1975 — на початку 1976 рр. підкомітет Сенату США на чолі із сенатором Френком Черчем дійшов висновку, що члени правління «Локхід» платили хабарі членам урядів дружніх США країн, щоб гарантувати контракти на військові літаки. У 1976 р. було оприлюднено, що «Локхід» заплатив 22 млн доларів у вигляді хабарів іноземним посадовим особам в процесі переговорів про продаж літаків, у тому числі винищувачі Ф-104 (так звана угода століття) [3].

Слідство з'ясувало, що «Локхід» витратив щонайменше 10 млн доларів на лобіювання купівлі Німеччиною 900 винищувачів F-104G Starfighters в 1961 р. [4]. «Локхід» оплатив поїздки німецького міністра оборони [5] на випробування літака Lockheed S-3 [6].

Італійська гілка справи компанії «Локхід» стосувалася лобіювання закупівлі італійською військовою авіацією транспортних літаків C-130 Hercules. Звинувачення закидалися членам кабінету міністрів, колишньому прем'єр-міністру і, зокрема, тодішньому президентові Італії, змусивши його залишити свій пост [7].

В Японії розслідування стосувалося корпорації «Марубені» [8] і кількох високопоставлених членів японських політичних та ділових кіл і злочинного світу, у тому числі міністра фінансів та начальника штабу японських сил самооборони, стосовно закупівлі літака F-104 [9]. «Локхід» заплатив приблизно 3 млн доларів у вигляді хабарів прем'єр-міністру Японії за допомогу в цьому питанні [10, 11]. Він був зашуджений до чотирьох років тюремного ув'язнення, але залишився на волі до апеляції і смерті від інсульту в 1993 р. [12].

Принц Нідерландів Бернард отримав хабар 1,1 млн доларів США від «Локхіда» для того, щоб він гарантував, що Lockheed F-104 здобуде перемогу над Mirage 5. Результати розслідування призвели до конституційної кризи, в якій королева Нідерландів погрожувала зректися престолу, якщо проти Бернарда буде порушено кримінальну справу. Бернард був врятований, але його змусили піти у відставку з декількох державних посад і заборонили йому носити військову форму.

У період між 1970 і 1975 рр. «Локхід» заплатив саудівському торговцю зброєю Аднану Хашоггі 106 млн доларів США комісійних. Хашоггі став фактично маркетинговим підрозділом «Локхіду» [13].

Голова правління «Локхід» Даніель Хайтон і заступник голови і президент Карл Котчман пішли у відставку зі своїх постів 13 лютого 1976 року [14]. Скандал також зіграв свою роль у формуванні закону, який зробив незаконним для американських фізичних та юридичних осіб підкуп іноземних посадових осіб.

Союз країн-експортерів бананів (ісп. *Unión de Países Exportadores de Banano*, UPEB) був картелем центрально- та південноамериканських країн, створеним за зразком ОПЕС. З моменту свого утворення Союз країн-експортерів бананів був значною мірою обмежений обов'язковим додатком на корпоративний експорт бананів [15]. У 1974 р. Колумбія, Коста-Рика, Еквадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа та Панама об'єдналися у спробі сформувати картель країн-експортерів бананів, що зосереджувався на експорті на північноамериканський ринок [16] (Філіппіни були єдиним великим експортером бананів до Сполучених Штатів, які не приєдналися [17]). Ринок експорту бананів у Європу в цей час був абсолютно відокремлений: в європейські країни банани поставляли здебільшого колишні європейські (переважно французькі і британські) колонії у Карибському морі, які мали привілейований доступ до європейського ринку.

Ціни на банани піднялися ненабагато за 20 років. За нещодавніми дослідженнями ООН, не більше ніж сімнадцять центів з кожного долара, витраченого північноамериканцями на банани, відправлялися до країни-виробника. У той час торгівля ба-

нанами була монополізована трьома американськими компаніями: «Юнайтед Брендс» (колишня «Юнайтед Фрут»), «Стандарт Фрут» і «Дель Монте» [18].

Союз країн-експортерів бананів запропонував податок на експорт в один долар за кожну 40-фунтову коробку бананів, що експортуються. Монополії протестували і погрожували відкликати свої операції. На світовому ринку бананів спостерігався надлишок, і Еквадор, провідний виробник, відмовився підняти податок. Колишній президент Коста-Рики Хосе Фігерес заявив, що майно «Стандарт Фрут» повинно бути націоналізоване, якщо монополії відмовляться сплачувати податки. «Стандарт Фрут» погрожував новому президенту Коста-Рики, Даніелю Одаберу, що компанія піде з Коста-Рики. Коста-Рика знизилу ставку до 25 колон за ящик [19].

У 1974 р. в Гондурасі було прийнято закон, щоб підняти податок на експорт бананів з 25 до 50 колон за 40-фунтову коробку. Гондурас у 1974 р. постачав більше ніж 22% експорту компанії «Юнайтед Брендс» [20]. Наступного року Комісія з цінних паперів і бірж виявила, що компанія «Юнайтед Брендс» заплатила хабар 1,25 млн доларів президенту Гондурасу, а потім ще 1,25 млн доларів наступного року. Гроші мали надійти на рахунок у швейцарському банку. Ця операція здійснювалася через тодішнього міністра фінансів Гондурасу. Після цього хабара податок у Гондурасі був знизений із п'ятдесяти до двадцяти п'яти центів за коробку.

Це призвело картель Союзу країн-експортерів бананів до краху. Зниження ціни зберегло компанії «Юнайтед Брендс» приблизно 7,5 млн доларів податкових платежів. Крім того, було виявлено, що компанія «Юнайтед Брендс» заплатила ще 750 тис. доларів як хабар італійським урядовцям, щоб запобігти обмеженням на експорт бананів в Італію, починаючи з 1970 р. Комісія з цінних паперів і бірж встановила, що хоча підкуп посадових осіб не був незаконним для американських компаній, але незаконно для компаній приховувати такі хабарі від своїх акціонерів [21].

Компанія «Юнайтед Брендс» також зізналася, що намагалася переконати Комісію з цінних паперів і бірж, що хабарі повинні зберігатися в таємниці на тій підставі, що розкриття зашкодить компанії та її акціонерам. Юридична фірма Covington & Burling попросила Державний департамент США втрутитися, заявивши, що ця інформація може завдати шкоди відносинам США з Гондурасом, але Державний департамент відмовився. Коли факт хабаря було виявлено, це викликало повалення військового уряду в Гондурасі і в свою чергу призвело до націоналізації багатьох галузей економіки [22].

1 травня 1975 року Коста-Рика підняла податок на експорт бананів з 25 колон до 1 долара за 40-фунтову коробку. Закон встановив, що 45 колон із кожного податкового долара піде в дохід держави, а інші 55 колон — на субсидіювання незалежних виробників бананів. Місцевий підрозділ «Юнайтед Брендс», Costa Rican Vanapa Co, подав позов на 3 млн доларів проти уряду у квітні 1975 року, заявивши, що експортне оподаткування порушило урядову гарантію не оподатковувати компанію, поки її контракт з урядом не закінчиться в 1988 р.

Ці випадки стали причиною прийняття урядом США закону «Про боротьбу з практикою корупції за кордоном».

Основні положення та сфера застосування закону США «Про боротьбу з практикою корупції за кордоном». Закон США «Про боротьбу з практикою корупції за кордоном» [23] — це федеральний закон Сполучених Штатів, відомий перш за все за двома його основними положеннями: стосовно вимог до звітності та прозорості в законі «Про цінні папери і біржу» 1934 р. [24] і з приводу хабарництва іноземних посадових осіб.

Конгрес США ввів у дію закон «Про боротьбу з практикою корупції за кордоном»,

щоб покласти край підкупу іноземних посадових осіб і відновити довіру громадськості до цілісності американської системи бізнесу. Закон, підписаний відповідно до законодавства Президентом США Джиммі Картером 19 грудня 1977 року, був розроблений з метою впровадження положень конвенції Організації економічного співробітництва і розвитку по боротьбі з хабарництвом [25].

Закон «Про боротьбу з практикою корупції за кордоном» поширюється на будь-яку особу, яка має певний ступінь зв'язку із США і бере участь в корупційній діяльності за кордоном. Закон також поширюється на будь-яку діяльність американських компаній, іноземних торгових корпорацій, власників та емітентів цінних паперів у Сполучених Штатах, американських громадян і резидентів США, які діють в цілях сприяння корупції за кордоном, незалежно від того, чи присутні вони фізично в Сполучених Штатах. Іноземні фізичні та юридичні особи підпадають під дію закону, якщо вони перебувають у Сполучених Штатах під час здійснення корупційного діяння. Крім того, закон регулює не тільки виплати іноземним посадовим особам, кандидатам та партіям, а й будь-якому іншому одержувачу, якщо частина хабара в кінцевому рахунку пов'язана з іноземною посадовою особою, кандидатом або партією. Ці платежі не обмежуються тільки грошовою формою, а можуть містити будь-які цінності [26].

Положення закону «Про боротьбу з практикою корупції за кордоном» роблять незаконними платежі іноземним посадовим особам з метою отримання або збереження бізнесу або напруження бізнесу для фізичних та юридичних осіб США та деяких іноземних емітентів цінних паперів, які мають лістинг в США.

Із 1998 р. ці положення також застосовуються до іноземних юридичних та фізичних осіб, які вчиняють будь-які дії з реалізації такої оплати у Сполучених Штатах. Поняття «іноземні посадові особи» є досить широким. Наприклад, власник банку, який також є міністром фінансів, буде вважатися іноземною посадовою особою. Лікарі в державних або приватних лікарнях є іноземними посадовими особами відповідно до закону як особи, які працюють на підприємстві державної форми власності або беруть участь в управлінні державною установою або підприємством. Співробітників міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй, закон також зараховує до іноземних посадових осіб. Закон фокусується на намірі хабарництва, а не на кількості сплачених як хабар грошей.

Закон також вимагає від юридичних осіб, чії цінні папери мають лістинг в США, відповідати вимогам міжнародної бухгалтерської звітності [27]. Згідно з ними, юридичні особи, на яких вони поширюються, зобов'язані вести і тримати бухгалтерські книги і звітність, які точно і достовірно відображають операції таких юридичних осіб, та розробляти і підтримувати адекватну систему внутрішнього контролю бухгалтерського обліку. Низка юридичних осіб вживають додаткових заходів для захисту своєї репутації та зниження корупційного впливу шляхом використання *due diligence*. Визначення державних компаній з метою виявлення корумпованих державних службовців швидко стає одним із найважливіших компонентів передових програм боротьби з корупцією.

Щодо виплат іноземним посадовим особам закон розрізняє хабарництво та допомогу у веденні справ («підмазування»), яка може бути припустима відповідно до закону, але може й порушувати місцеві закони. Основна відмінність у тому, що «підмазування» виплачується посадовій особі, щоб прискорити виконання її обов'язків, які вона так чи інакше зобов'язана виконувати. Платежі іноземним посадовим особам можуть бути законними, якщо вони допускаються відповідно до законодавства країни перебування. Деякі платежі або відшкодування витрат, пов'язаних із просуванням певного продукту, також можуть бути дозволені відповідно до закону.

Висновок. Отже, закон містить вимоги, справжня дієвість або ефективність яких підтверджується або спростовується практикою їхнього застосування. А таких випадків багато. Найбільш відомими є справи компаній Wal-Mart [28], BAE Systems [29], Baker Hughes [30], Daimler AG [31], Halliburton [32], Kellogg Brown & Root (KBR) [33], Lucent Technologies [34], Monsanto [35], Siemens [36], Titan Corporation [37], Triton Energy Limited [38], Avon Products [39] та Invision Technologies [40].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ben R. Skunk Works: A Personal Memoir of My Years at Lockheed. New York: Little Brown & Co / Rich, Ben R. and Janos, Leo. — 1994. — P. 10. — ISBN 0-7515-1503-5.
2. SCANDALS: Lockheed's Defiance: A Right to Bribe? [Електронний ресурс] // Time magazine. — 1975. — August 18. — Режим доступу: <http://www.time.com/time/magazine/-article/0,9171,917751-1,00.html>.
3. «In 1962 Lockheed Corporation made the deal of the century by selling West Germany three hundred and fifty F-104 Starfighters...» // Paul Emil Erdman. The last days of America. — G. K. Hall, 1982. — ISBN 0-8161-3349-2. — P. 24.
4. SCANDALS: The Lockheed Mystery (Contd.) [Електронний ресурс] // Time magazine. — 1976. — September 13. — Режим доступу: <http://www.time.com/time/magazine/-article/0,9171,914576-2,00.html>.
5. Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 04 May 2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aad.archives.gov/aad/-createpdf?rid=242746&dt=2082&dl=1345>
6. Arms Sales in Germany [Електронний ресурс] / United States Department of State. — 1975. — November 13. — Режим доступу: <http://aad.archives.gov/aad/-createpdf?rid=205877&dt=1822&dl=823>.
7. Philip Willan (November 12, 2001). «Obituary, November 12, 2001». The Guardian (London) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/-news/2001/nov/12/guardianobituaries.philipwillan> Retrieved August 21, 2011.
8. JAPAN: Bribery Shokku At the Top [Електронний ресурс] // Time magazine. — 1976. — August 9. — Режим доступу: <http://www.time.com/time/magazine/-article/0,9171,914484,00.html>
9. John Tsalikis. Journal of Business Ethics // John Tsalikis and Bruce Seaton. — 2008. — June. — Vol. 80. — № 2. — P. 379—385.
10. Lawrence M. Encyclopedia of white-collar crime / M. Lawrence, Ph. D. Salinger. — Greenwood Publishing Group, 2007. — P. 175.
11. O'Neill, Richard. Suicide Squads / O'Neill, Richard. — London: Lansdowne Press, 1981. — P. 13. — ISBN 0861010981.
12. Kakuei Tanaka — a political biography of modern Japan: Chapter 4 The Lockheed Scandal [Електронний ресурс] // Rcrinc.com. — 2011. — August 21.
13. Stengel R. Cover Stories: Khashoggi's High-Flying Realm / Stengel, Richard. — 1987. — January 19.
14. Ben R. Skunk Works: A Personal Memoir of My Years at Lockheed. New York: Little Brown & Co / Rich, Ben R. and Janos, Leo. — 1994. — P. 10. — ISBN 0-7515-1503-5.
15. Striffler S., Moberg M. Banana Wars: Power, Production, and History in the Americas (American Encounters/Global Interactions) / S. Striffler, M. Moberg. — Duke University Press, 2003. — ISBN 0-8223-3196-9.
16. Lafeber W. Inevitable Revolutions: The United States in Central America / Lafeber, Walter. — W. W. Norton & Company. — 1993. — P. 207—208. — ISBN 0-393-30964-9
17. James K., Boyce. The Philippines: The Political Economy of Growth and Impoverishment in the Marcos Era / James K., Boyce. — University of Hawaii Press. — 1993. — P. 181. — ISBN 0-8248-1522-X
18. Fox, Dennis N. Totally Bananas: The Funny Fruit in American History and Culture / Fox, Dennis N. — Xlibris Corporation, 2002. — ISBN 1-4010-7134-1. — P. 126.
19. Pauly D. The Great Banana Bribe / Pauly, David, Rich Thomas // Newsweek. — 1975. — April 21.
20. Banana tax raised // Facts on File World News Digest. — 1975. — May 3.
21. Marshall Cl. Corporate Crime / Marshall, Clinard, Peter Yeager. — Transaction Publishers, 2005. — P. 179—180. — ISBN 1-4128-0493-0.
22. Graham R. A modern banana republic / Graham, Robert // Financial Times. — 1990. — XV. — February 17.

23. The Foreign Corrupt Practices Act of 1977 (15 U.S.C. §§ 78dd-1, et seq.) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/-criminal/fraud/fcpa/-docs/fcpa-ukrainian.pdf>

24. The Securities Exchange Act of 1934 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.sec.gov/about/laws/sea34.pdf>

25. OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions. OECD, 1997 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/-38028044.pdf>

26. Posadas, Alejandro. Corruption: Its Treatment Under International Law. Thesis (S.J.D.), Duke University, 2003 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://books.google.com.ua/books/about/Corruption.html?id=IGCBtgAACA&redir_esc=y

27. United States Code, 2006 Edition, Supplement 4, Title 15. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/-USCODE-2010-title15/pdf/USCODE-2010-title15-chap2B-sec78m-1.pdf>

28. Walmart FCPA Coverage | Fraudtoday [Электронный ресурс] // The Digital Antifraud Media. — Режим доступа: <http://fraudtoday.net/walmart-fcpa-coverage/#-.USKRJvlSE-Y>.

29. United States v. BAE Systems plc. February 4, 2010, in the District of Columbia. Court Docket Number: 10-CR-035-JDB [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/cases/bae-systems.html>

30. United States v. Baker Hughes Services International, Inc. April 11, 2007, in the Southern District of Texas. Court Docket Number: 07-CR-129 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/-fraud/fcpa/cases/baker-hughs-intl.html>

31. United States v. Daimler AG. March 22, 2010, in the District of Columbia. Court Docket Number: 10-CR-063-RJL [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/cases/daimler-ag.html>

32. U. S. Department of Justice. Foreign Corrupt Practices Act Opinion Procedure request of Halliburton Company. June 13, 2008 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/opinion/-2008/0802.pdf>

33. United States v. Kellogg Brown & Root LLC. February 6, 2009, in the Southern District of Texas. Court Docket Number: 09-CR-071 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/cases/-kellogg-brown.html>

34. United States v. Alcatel-Lucent, S.A. December 27, 2010, in the Southern District of Florida. Court Docket Number: 10-CR-20907 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/cases/-alcatel-lucent-sa.html>

35. United States v. Monsanto Company. January 6, 2005 in the District of Columbia. Court Docket Number: 05-CR-008-ESH [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/cases/monsanto-co.html>

36. Securities and Exchange Commission vs Siemens Aktiengesellschaft. United States District Court for the District of Columbia. Case: 1:08-cv-02167 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.sec.gov/-litigation/complaints/2008/comp20829.pdf>

37. United States v. Titan Corporation. March 1, 2005, in the Southern District of California. Court Docket Number: 05-CR-314-BEN [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/-cases/titan-corp.html>

38. Securities and Exchange Commission v. Triton Energy Corporation, et al., Civil Action No. 1:97CV00401 (United States District Court for the District of Columbia). February 27, 1997 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.sec.gov/litigation/-litreleases/lr15266.txt>

39. Avon Products Inc. SEC Form 10-Q for 6/30/11. Filed On 7/28/11 7:19am ET. SEC File 1-04881. Accession Number 8868-11-9 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.secinfo.com/-d8wb.q6.htm#z9jx>

40. Securities and Exchange Commission v. GE InVision, Inc. (formerly known as InVision Technologies, Inc.), United States District Court for the Northern District of California, Civil Action No. C-05-0660 MEJ. Lit. Rel. No. 19078 / February 14, 2005. U. S. Securities and Exchange Commission | Homepage [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.sec.gov/-litigation/litreleases/lr19078.htm>